

TELEKI PÁL GEOPOLITIKÁJA

ANÉMET SZAKIRODALOM a politikai földrajz sztatikus tudománya mellett a geopolitikát dinamikus tudománynak szereti nevezni. A világháború óta azonban Európa helyzetét mindennek lehet mondani, csak éppen sztatikusnak nem. Éppen ezért, aki Európa világháború utáni államalakulataival geográfiai alapon foglalkozott, annak a politikai földrajz területéről csakhamar ki kellett lépnie a geopolitika tereire. Különösen abban az esetben, ha a tudós munkáját időnkint az államférfi munkájával kellett felváltania. Ha a politikai földrajz a múlt és csak részeiben a jelen tudománya, úgy a geopolitika csak részben a jelennel, de főleg a jövővel foglalkozó tudomány. Ezek a körülmények terelték gróf Teleki Pál tudományos munkásságát olyan irányba, hogy most róla mint Európa legvilágosabban látó geopolitikusáról beszélhetünk, noha ő maga a geopolitikát mint önálló tudományt inkább mindig politikának, mint geográfianak tartotta.

Gróf Teleki Pál geopolitikáját minden más geopolitikusétól egy lényegbevágó, alapvető tény választja el: amíg ugyanis igen sok geopolitikus a geopolitikában a két tényező, a dinamikus ember és a sztatikus földfelszín közül főleg a dinamikus emberre fektette a hangsúlyt, addig Teleki Pál e kettőt minden esetben egyenlő mértékben mérlegelte, mert a földet és embert, pontosabban, az ő fogalmazása szerint „a tájat és a fajt” egymástól nem tudta, nem akarta elválasztani, hanem a kettőt valójában egy fogalommá kapcsolta össze, a két tényező szimbiózisát olyan világosan ismervén fel és olyan behatóan kutatván, mint senki más előtte. Csak ha e két geopolitikai tényezőnek együttes látását, elválaszthatatlan együttélését, Teleki Pálnak ezt a hatalmas felismerését előre bocsátjuk, tudjuk megérteni az ő geopolitikáját. Szerinte a táj a yers természet és az emberi munka közös eredménye, de fordítva is, a faj az ember testi és pszichikai adottságainak és a tájnak közös eredménye. Bizonyos tájak bizonyos fajokhoz, nemzetekhez tartozó valamik, s az egyes nemzetek, népek bizonyos tájak tartozékai. Ebből az alaptételéből vonta le rendkívül mélyen szántó konzekvenciáit.

Földrajz, történelem, politika soha egyetlen más geográfus szemléletében sem kapcsolódtak annyira egységes szimbiózissá, mint Teleki Páléban. A Berlieni Magyar Intézetben tartott előadásában (1926) a következőket állapítja meg: „Magyarország földrajzi, történelmi, politikai fogalom. Az elsőt a Közép-Duna medencéjét értjük. A történelmi fogalom: ennek a területnek egy, Európa többi népeitől idegen eredetű nép által való elfoglalása és kitöltése, s a kettőnek — a népnek és földnek — egybeforrása által alkotott egység. A politikai fogalom az a hatalmi tényező, amely Európának ebben a földrajzi energiákkal gazdagon megáldott medencéjében e népnek állammá formálódásából keletkezett.”

Magyarország földrajzi helyzetéből folyó geopolitikai hivatására vonatkozólag is a fizikai földrajzi jelenségek rendkívül átható vizsgálatából nyert további eligazításokat. A fizikai földrajzi tényezők közül rendkívül nagy fontosságot tulajdonított a domborzatnak, a klímának és a növényi takarónak. Magyarország történelmi múltjára és geopolitikai helyzetére döntő fontosságúnak tartotta az államnak a Duna középső, magyar medencéjében való elhelyezkedését. A Közép-Dunának ezt a medencéjét teljes egészében egységes tájnak tartotta, amelyet a történelmi tények bizonyossága szerint csak egységes államhatalom birtokolhatott tartósan és amelyben tartós

államalakulás mindaddig nem is jöhetett létre, amíg e medence határait a honfoglaló magyarság Kr. u. 896-ban, egy történelmileg szerencsés pillanatban, amikor ez a medence a Német császárság és Bizánc között mintegy légüres tér foglalt helyet, teljes egészében meg nem hódította. Felismerte annak jelentőségét, hogy a Szent István király által állammá konszolidált terület éppen a Kárpátok erdős, lakatlan láncainak védelme alatt időt kapott a megerősödése. A magyar állam határainak Szent István által a Kárpátok gerincéig való kiterjesztését, ezt a politikai földrajzi tény, bámulatos módon tudta azután kapcsolatba hozni a szentistváni politikai gondolattal. A magyar Duna-medencét Európa egyik leginkább kifejezett szimbiotikus tájának tartotta, különböző jellegű apróbb tájak nagy szimbiózisának, de éppen ezeknek a különböző jellegű kisebb tájaknak egészséges együttélésében látta az egész Magyar-medencerendszer egységét, gazdaságilag és politikailag egy közület eltartására való hivatottságát.

A szimbiózis gondolatának jegyében vizsgálta magát az államalkotó népet is. Magát a magyarságot is egy rendkívül sikerűt szimbiózis eredményének tekintette megalakulása idején: a steppe-lakó torókság és az erdőv határán lakó ugarság rendkívül szerencsés keveredésének, amelyből kialakult egy „ázsiai“ nép. Büszkén vallotta, hogy a magyarság ázsiai származású, de ebből messzemenő konzekvenciákat vont le. „Az ázsiai nép, különösen a belsőázsiai nép, helyesebben az óvilági kontinens belső száraz övének népe nem erdőlakó, nem falu-településű, de származására nomád, állattenyésztő, politikai nép, szimbiotikus, nem egyféle emberből áll, hanem többféle, együttlakó, együttélő emberből.“ Kímultatja, hogy ez a nép a honfoglalást megelőző vándorlásaiban is mindig az erdő és a steppe határán húzódott tovább és sehol másutt Európában nem találhatott volna magához, életmódjához megfelelőbb tájat, mint vándorlási hazájához a természeti viszonyaiban leginkább hasonló középdunai medence síkságain. Nagyszerűen világítja meg Teleki Pálnak ez a bámulatosan mély eszmemenete a honfoglalás földrajzi, történelmi és politikai tényét: a szimbiotikus összetételű nép keresett és talált egy szimbiotikus összetételű tájcsoportot, amellyel csak ez a nép tudott tartós együttélésre lépni. És itt találja meg a szentistváni politikai gondolat csiráját. Ezt a politikai koncepciót, a kárpáti népek békés és kölcsönös haszonnal járó együttélését egyébként éppen a nomád múltú népek ősi hagyományának is tartja, amely a magyarok első királyában, Szent Istvánban mint faji hagyomány virágzott ki és nyert politikai koncepciót.

A Közép-Duna legnagyobb medencerendszerében elhelyezkedett magyar államnak európai helyzetét a történelemben és a jelenben, de a jövőben is, a legpozitívabb földrajzi tényezőkből magyarázta. Az itt államot alkotó nép egy ázsiai-európai, steppe és erdőv közötti tájban, keletre nomádok, nyugatra erdőlakó, városi és tengeri kultúrájú népek között helyezkedve el, egyenesen összekötő kapcsolat Nyugat és Kelet között abban a nagy európai övezetben, amely a Baltikumtól a Balkánig igen nagy néprajzi változatossággal húzódik el a három nagy népcsoport, germán, szláv és latin népek lakótájai között. Itt ennek a szimbiózisból származó, szimbiotikus földrajzi jellegű tájon megtelepedett államalkotó népnek hivatását abban látja, hogy egyetlen nagy szimbiózisba vonja össze a Kárpátokon belül lakó összes népeket. Ez Teleki Pál megfogalmazásában az igazi szentistváni államkoncepció. Vallja, hogy minden népnek és minden földnek megvan a maga hivatása. „Minden nép különböző és különböző népek az emberiség életének különböző korszakaiban különböző értékűek és különböző szerepeket játszottak . . . És ha egyéniség éspedig változó jelentőségű egyéniség a táj és a nép egyaránt, akkor az a táj, amelyet a nép magáénak vall, tehát a kettőnek, tájnak és népnek szimbiózisa, az összeforrás, szóval az, amit úgy nevezünk: haza, az is változó és nincsen is két egyforma haza széles e világon.“

Teleki Pál ezen az alapon tehát egészen új, magyar geopolitikai rendszert épített ki, olyan rendszert, amelyben a nemzet minden megnyilvánulását, az állam földjének geopolitikai hivatottságát a legszigorúbb földrajzi alapra

helyezve vette vizsgálat alá. Elsősorban természetesen a magyarságot és a magyar földet; vizsgálatainak eredményei valóban meglepők.

A Magyar-medencerendszer klímájából és steppe-szigetjellegű növényi takarójából nemcsak a honfoglalás idején egyedül megfelelő magyarság-lakóhelyet magyarázta meg, hanem ennek a népnek további egész magatartását és jellegét is levezette. A magyar klímának egész Európában való különleges helyzetéből magyarázta a magyar búza acélosságát, a magyar gyümölcs nagy vitamin-tartalmát, a magyar parlagi csirke hújának különleges zamatát, a magyar ló kitartását éppen úgy, mint a magyar nép jellemének acélosságát, keménységét: „Az élet, a növényzet és az embernek és az állatnak életmódja és az ember lelkisége jellegben, ezáltal az acélosság jellegében, hasonlók lehetnek és mindezek hozzá lehetnek kötve ugyanezen tájhoz. Az acélosság lehet anyagi és lehet ugyanakkor lelki is.“

Teleki Pál nem épített szándékosan geopolitikai rendszert, de ez a rendszer kétségtelenül megszületett írásaiban és előadásaiban. Különösen értékes elemei vannak elrejtve ennek a rendszernek halála előtt néhány héttel tartott „Szent István birodalma 1941-ben“ c. előadásában. „Közép-Ázsiában legfőképpen háromféle népet látunk együtt egymásraltalságban: nomád lovast, városlakót és öntöző parasztot, együtt, egy szimbiózisban, három, vagy többféle népet, többféle nyelvvel, de egymáshoz növe és egy államot alkotva, anélkül, hogy egyik a másik szokását, foglalkozását, az államéletben való szerepét bántaná, zavarná; barátságos szimbiotikus együttélésben, amely együttélés teszi meg ezen népek államainak a lényegét, hasznos, méltányos, politikailag okos és nevelő sokoldalúságát. Ez az ázsiai. felfogás és életforma, amelyet „szárazföldinek is neveztem, az európai oceanikus, csapongó, analitikus érdeklődés által hajtott életformával szemben tükröződik a szentistváni gondolatban, távoli ősi nagy népeknek közös világából származó örökségében.“

Ma még alig lehet kellőképpen méltányolni Teleki Pál geopolitikai gondolatának igazi mélységeit, jóllehet magyar vonatkozásokban teljes mértékben kiépítette azt. A három alapvető fizikai földrajzi faktor, a domborzat, klíma és növényi takaró beható és szintetikus vizsgálatának eredményeit a népi vizsgálatok, történelmi kutatások eredményeivel összevetve oldja meg legsúlyosabb geopolitikai problémáinkat. Ebből magyarázza meg a magyarságnak a Magyar-medencerendszerben való centrális, a nemzeti kisebbségeknek periferikus elhelyezkedését is, amikor kimutatja, hogy a magyar síkságok klimatikusan milyen erős mértékben rokonai a magyarság honfoglalás előtti vándorlási hazáinak, s hogy a magyarság első itteni településeinek határa mindenütt egybeesik a steppéből az erdőségbe való átmenet klimatikus és növényzeti határaival, s hogy az egységes magyar települési tömb magyar nyelvhatára egyes helyeken egy évezred óta jóformán semmi lényeges eltolódást nem szenvedett, mert tulajdonképpen klimatikus és növényzeti határvonal. A klíma és domborzat vizsgálata alapján értelmezi azt a sajátos jelenséget is, hogy a magyar hegyvidékeken a völgyek tágulatait a magyarság, a hegységek lejtőit németek, szlovákok, oláhok telepítették be.

Szintiszta földrajzi alapon keresi azt az életformát, amely a kárpáti szimbiotikus tájak szimbiózisra hivatott népeinek megfelelő élet- és államforma. Így jut a következő eredményekre: „Ezeket a népeket csak úgy lehet együtt-tartani, ha olyan életformát választunk, amely életformában ezek a népek szimbiotikusan megélhetnek, de mégis egy egységes nemzeti gondolat és nem valami kompromisszum, szerződés vagy más ilyes jogi formula alapján... Ezért az a nemzeti gondolat, amely hazánk népeit egybe kell hogy fűzze, nem lehet nyelvi elv vagy gondolat... Vissza tehát a szentistváni gondolathoz!

Ahhoz a gondolathoz, amely nem más, mint az ősi pusztákról hozott magyar szimbiotikus, kiegyenlítő népi vagy nemzeti gondolat. Életforma, de nem anyagi életforma, hanem lelki életforma és politikai életforma, amelyet Szent István a kereszténységnek is szimbolikus karaktere folytán könnyen tudott keresztény politikai életformává, keresztény nemzeti állami vezérgondolattá tenni.⁴⁶

Kétségtelenül egy rendkívül nagy jelentőségű magyar geopolitikai rendszer alapjait vetette meg itt Teleki Pál, egy olyan rendszerét, amely reális földrajzi alapokon, magyar lelkiségű gondolkozáson, a magyar történelem tanulságain nyugszik. Mint aktív külpolitikusnak minden törekvése, a trianoni országcsönkítés után a reintegrálódás felé vezető lépéseinek mind-egyike is ezen az elgondoláson épült fel. Teleki Pál revíziós küzdelmei során sohasem folytatott hatalmi alapon külpolitikát, hanem mindig tisztában volt azzal, hogy a reintegrálódás csak fokozatosan és olyan mértékben haladhat előre, hogy mennyit tett a szentistváni gondolat felé egyrészt maga az államvezetésre hivatott, mert centrálisán elhelyezkedő, az államvezetésben ősi és egészséges képességű magyarság, s hogy másrészt milyen mértékben ismerik fel a medence-peremeken lakó nem magyar nyelvű népek ennek az államkoncepciónak kölcsönös hasznosságát, becsületes őszinteségét.

Minden országgyarapító harcát tiszta tudományos alapon vívta meg és vezette sikerre. Az 1938—40 között lefolyt reintegrálódási folyamatokban minden esetben egy-egy általa felállított tudományos geopolitikai elvet vitt diadalra. 1938-ban az első belvederei döntőbíróági ítéletben visszavívott felvidéki perem határait egy klimatikus, növényzeti, történelmi, települési és így nyelvhatár mentén sikerült kijelölnie. 1939-ben Kárpátalját sem a pusztá hatalmi tény alapján kívánta visszafoglaltatni, hanem az a felismerés is vezette, hogy ez a magyarság és a rutén nép kölcsönös érdeke a domborzati, gazdasági és kulturális viszonyok alapján és ezen túl még a rutén népnek külön is érdeke, mert így egy kisszámú népet kevésbé fenyeget a síksági oldalon lakó nem fajrokon magyarság részéről ez elnemzetlenítés veszedelme, mint a kárpáti gerincen túl lakó fajrokonai részéről.

Egyébként is sokszorosan hangoztatta Teleki Pál, hogy Nyugat-Európában lehet a népiséget, fajiságot a fizikai földrajzi tények ellenére is az államterület kiszabása alapjának megtenni, mert ott a fizikai földrajzi tényezők sokkal kisebb erejűek, mint a kárpáti medencében. Itt e tényezők erejét egy évezred történelme bizonyítja, s ahol csak a magyarság államalkotó géniuszának idegen szellemiség által való ideiglenes elhomályosítása, a nemzeti állam elvének időlegesen a szentistváni államgondolat fölé kerekedése bontotta meg az egymásraült különböző nyelvű népek egy államba való tartozása szükségességének belátását. Vallotta Teleki Pál, hogy a tájak és népek külön egyéniségének következtében más Nyugat-Európában az államiság gondolata és más a Kárpátok medencéjében. Ott lehetséges a fajiság problémáját tisztán és teljes mértékben kitenyészteni, de itt a Baltikum—Balkán zónájának vegyes népiségű zónájában és ennek a zónának földrajzilag éppen legerősebben elkülönült tájában, a Magyar-medencerendszerben a népiségnek, mint államalkotó gondolatnak keresztülvitele a „bellum omnium contra omnes“ elvnek nyithatna csupán érvényesülést.

Teleki Pálnak, bár tragikusan kellett meghalnia, az Úristen mégis megadta életében, hogy legalább megláthatta geopolitikai törekvéseinek, a kárpáti medence tájai és népei közti új, egészségesebb szimbiózis felé való reintegrálódási folyamatnak megindulását. Még halála előtt öt nappal bizalmas baráti körben tartott utolsó előadásában is csak ezért a gondolatért, az általa megújított, geopolitikai alapra épített szentistváni gondolat további kiépítéséért aggódott, töprengett. De ami ezen a téren máris történt,

az is csodálatos eredménye egy nagy emberéletküzdelseinek. Gróf Teleki Pál hiába harcolt már Trianonban is körömszakadtig a tudományos érvek egész arzenáljával, egy csonka országot kapott munkaterületül, a történelmi ország 325.000 km^a területe és 21 millió lakosa helyett 93.000 km² területet 26 millió lélekkel, amelyben a világ 13 millió magyarságából csak 8 millió volt belül. Elsősorban az ő európai színvonalú, a tudomány és az igazság tiszta fegyvereivel megvívott küzdelsei alapján hozott döntés folytán sikerült visszaszerezni a Felvidék peremén 11.900 km² területet 1 millió lakossal. A Kárpátalján 1939-ben a magyar honvédség a tengelyhatalmak beleegyezésével visszafoglalt 12.000 km² területet 677.000 lélekkel, 1940-ben a belvedereit második döntéssel Erdélyben visszakerült az országhoz 43.000 km² terület 2.6 millió lakossal, úgyhogy Teleki Pál meglátta még 1941-ben a 160.165 km² nagyságú és 13-5 millió lélekszámú Magyarországot, immár egy olyan államot, amelyben a lakosság száma éppen egyezik az egész világon élő magyarság számával.

Teleki Pálnak a magyarságért aggódó lelkét azonban az új területi gyarapodás csak újabb és még súlyosabb gondokkal terhelte, amikor azt látta, hogy a trianoni Magyarország 88.4%-ban magyar lakossága helyett 1940-ben már egy csak 77.7%-ában magyar állam jövőjéről kell gondoskodnia. Ez sarkallta a szentistváni gondolat regenerált megalapozására és ezen államgondolatnak be- és kifelé irányuló kimunkálására. Figyelme és geopolitikai vizsgálódásai mind fokozódottabban fordultak a kisebbségi probléma és az állam belső közigazgatási rendezése felé. A kisebbségi problémára vonatkozó megállapításai egész Európában figyelmet keltettek. 1930-ban a boroszlói egyetemen tartott előadásában összegezte a kisebbségi problémára vonatkozó világos meglátásait. Teleki Pál megkülönböztetett világháború előtti tradicionális és önkéntes kisebbségeket, amelyekhez azután a világháború után való esztelen békék rendkívül nagyszámú kényszer-kisebbségeket csatoltak még. Tradicionális kisebbségeknek vallotta azokat, amelyek egy többségi néppel hosszú, történelmi periódusokon keresztül, több évszázadon át együttéltek anélkül, hogy kisebbségi jellegüket, nyelvüket, szokásaikat, életformájukat elvesztették volna, sőt életformájuk lassan hasonult a többségi népéhez. Ilyen pl. Magyarországon a szlovák nép. önkéntes kisebbségnek mondotta azokat a népeket, amelyek hívatlanul, vagy meghívásra, de nem kényszerű telepítés formájában vándoroltak be valamely országba, mint pl. Magyarországra a németység, vagy szerbség. Ezen kisebbségek sorsát és életformáját sokkal inkább önmagában biztosítottak látta, amint azt a történelem is bebizonyította, mint a világháború által teremtett nagyszámú kényszerkisebbségeket. Belátta, hogy sem Magyarország, sem Európa egészének államhatárait úgy rendezni semmiképpen sem lehet, hogy kisebbségek ne legyenek, de viszont a szentistváni gondolatban megtalálta azt a magyar államkonceptiót, amely Magyarországon minden népiség jövő sorsát biztosítani teljes mértékben alkalmas, s amilyen állam-konceptiót a magyar államtól keletre sehol sem látott, amint azt a Trianon utáni erdélyi, csehországi, jugoszláviai kisebbségi sors bebizonyította.

A Magyar-medencerendszer fizikai és emberföldrajzi jelenségeinek beható vizsgálata és történelmi elmélyedése vezeték arra a meggyőződésre, hogy amint nem lehetséges ebben a medencerendszerben a népeknek külön államszervezetekbe való kikülönítése, éppen úgy lehetetlen a népi-ségi elv alapján területi autonómiákra való széttagolás, külön nyelvű közigazgatási egységekbe való elkülönítés. Pedig előbb éppen maga volt az, aki ilyen kísérletet, térképi tervezetet végzett. A történelmileg kialakult közigazgatási egységek, vármegyék figyelmen kívül hagyásával, a közigazgatási egységelmek természetes tájakat jelölve ki, készített egy tervezetet, az egész történelmi ország területére vonatkozólag, amelyben

azonban a legnagyobb igyekezettel sem tudott népiségűeg homogén tájakat kijelölni a természetes tájaknak megfelelő közigazgatási egységekül. A legmagasabb nemzetiségi arányú vidékeken sem talált olyat, ahol egyetlen nem magyar nemzetiség, illetve nép teljes nyelvi homogeneitásban élne. A legmagasabb népi arány, amit nem magyar nyelvű területeken kapott, a szlovákság 85 %-os aránya volt a Felvidék északnyugati sarkában és 83% oláh Krassó-Szörény és Hunyad megyék vidékén. Mindezek arról győzték meg, hogy területileg kikülönített népi közigazgatási autonómiák kijelölése éppen úgy nem lehetséges, mint ahogy lehetetlen a kárpáti medencerendszernek ke veretlen nemzeti államokra való tagolása is. Ennek a felismerésnek gyakorlati következménye az volt, hogy Kárpát-alja visszafoglalása után csak úgy lehetett a közigazgatási egységek kérdését rendezni, hogy Ung, Bereg és Máramaros vármegyéket derékban kellett kettészelni, a belvederei döntőbírótság által megállapított magyar nyelvhatáron belül és az azon kívül fekvő rutén közigazgatási területekre. Jellemző mozzanat azonban az, hogy ebben az esetben a görögkatolikus ruténség kulturális központja, Ungvár és Munkács a magyar nyelvi területen maradt. Meggyőző helyzet ez arra vonatkozólag, hogy Magyarországon valóban lehetetlen népiségi közigazgatási egységek kikülönítése és csak kulturális, de nem területi autonómiákról lehet beszélni. Ez az oka, hogy Teleki Pál a legmesszebbmenően gondoskodott a ruténség kulturális intézményeiről, mert éppen az általa annyira vallott szentistváni gondolat arra kötelezi a magyarságot, hogy a kárpáti medencerendszerben élő összes népek a maguk népiségének és kultúrájának megőrzésével forrjanak össze egy államot alkotó nemzetté. Rendkívül jellemző Teleki Pál geopolitikai rendszerére a nemzetről vallott azon felfogása, hogy a nemzet nem egyedek, népek, fajok érdekszövetkezetszerű ideiglenes társulása, hanem egy tájnak, a hazának földrajzi helyzetéből és történelmi sorsából következő sorsközösséget feltétel nélkül vállalók egyetemessége. A nemzet fogalmat nem tartja olyan általános fogalomnak, amelyet a Föld bármely népére változatlanul alkalmazni lehet, hanem minden esetben a táj, a haza és a nép szimbiózisából levont különleges fogalomnak. „Kell hogy önmagunkban — a nemzet és magyar hazánk minden fiának öntudatában — helyreállítsuk a magunk nemzetfogalmát, hogy ne vegyünk kölcsön idegen nemzetfogaimat, mint ahogyan semmiféle nép nem veheti kölcsön más nép nemzetfogalmát és egyetlen egy sem vette kölcsön Európában a másikt... A mi nemzetfogalmunk nem a nyelv nemzetfogalma, hanem a nemzettestnek fogalma, azok együttesének fogalma, akik a nemzetfeladatot átérzik és vállalják — egészen mindegy, hogy milyen nyelveken... A magyar nemzet lényege nem a magyar beszéd, de a magyar összefogó erő, politikai vezető tehetség, keleti egyensúlyérzék — a magyar politikai eszme.“

Ahogy a területi népi autonómiákat nem tartotta az emberföldrajzi viszonyok következtében a tájra ráilleszhetőnek, éppen úgy a nemzetiségi kérdéseknek merev paragrafusokkal való szabályozását sem tartotta a szentistváni állameszmével összeférőnek, hanem önmagától értetődő, megértésből származó valóságoknak. „A kisebbségi jogok és szerződések kérdése sem oldható meg, nem tehető valósággá chartákkal, mindent egybefoglaló szerződésekkel. Ezek és az utánuk való vágy vagy követelés még a XIX. század hamis ideológiáiból származó hamis felfogások, amelyek nem békéhez és megértéshez, de az ellentétek további kiélesedéséhez vezetnek. A megoldás itt is a helyes életforma, jó közigazgatás, társadalmi megértés és a nacionalizmus helyett a patriotizmus, a mindenféle nyelvűek közös hazafisága.“ Teleki Pál geopolitikai eszméje tehát minden vonatkozásában és egész rendszerében a földrajzi és történelmi gondolatnak szintéziséből megújított, a XX. század szükségleteihez modernizált szentistváni gondolat. Ez az állameszme nem materiális, hanem minden vonatkozásában a magyar lelkiiségre épített rendszer. „A szentistváni gondolat nem más, mint az ősi pusztákról hozott magyar szimbiotikus, kiegyenlítő népi vagy nemzeti gondolat. Életforma, de nem anyagi életforma, hanem lelki életforma és politikai életforma.“

Teleki Pál geopolitikai rendszere és államgondolata kétségtelenül egészen magyar, ősi, történelmi és földrajzi, s éppen azért magyar, mert egyedülálló a mai európai államgondolatok között, amelyek részben imperialista, részben faji, liberális, demokrata, stb. alapokon épülnek fel. A magyarság az utolsó nemzeti uralkodó halála óta századokon át idegen állam-ideológiákban élt, ami éppen úgy nem felelt meg a magyarságnak, amint nem felelt meg a Kárpátokon belül élő nem magyar nyelvű népeknek sem. Teleki az ősi gyökerekig nyúlt vissza, hogy az őсібől modern formába öltöztetett, egyetlen, minden ízében magyar államgondolatra helyezze az általa annyira szeretett magyarság és kárpáti népek békés együttélésének jövőjét.

FODOR FERENC